

Ocena zdravstvenega stanja čebel pred zazimljenjem

Nacionalni veterinarski inštitut*

Za uspešno preživetje zime ter hiter spomladanski razvoj čebeljih družin je pomembno njihovo dobro zdravstveno stanje jeseni, ko se polegajo dolgožive, tako imenovane zimske čebele. V zadnjih letih smo v Sloveniji opazili povečan odstotek odmiranja čebeljih družin. Vzroki tega pojava so kompleksni, med njimi pa je brez dvoma zelo pomembna varoza, zajedavska bolezen, ki jo povzroča pršica *Varroa destructor*. Če je populacija pršic v čebelji družini povečana že spomladi, bo čebelja družina čez poletje oslabela, zato jeseni ne bo sposobna vzrediti zadostnega števila zdravih dolgoživih zimskih čebel. Taka čebelja družina lahko brez uspešnega zatiranja varoj propade že jeseni. Kadar se število varoj v družini poleti občutno poveča, zatiranje varoj po zadnjem točenju navadno ni dovolj uspešno, posledica tega pa je, da se izležejo prizadete in manj vitalne čebele, ki niso zmožne preživeti zime niti spomladi vzrediti nove generacije čebel. Čebeljo družino pa slabi tudi huda gniloba (*Paenibacillus larvae*) in posledica je njeno odmrtnje. Če ne ukrepamo pravočasno in strokovno, se bolezen razširi na vse družine v čebelnjaku in tudi v okolici. Poleg varoze in hude gnilobe čebelje družine povzročajo slabo prezimitev čebeljih družin tudi številne druge bolezni, npr. nosestavost, poapnela zalega in nekatere virusne bolezni.

Veterinarji Nacionalnega veterinarskega inštituta Veterinarske fakultete v Ljubljani (NVI VF) smo jeseni pregledali 7851 čebeljih družin v 459 čebelnjakih oziroma približno 5 odstotkov vseh čebeljih družin v Sloveniji. Največ pregledov (72 %) je bilo opravljenih na območjih zapore čebelnjakov zaradi hude gnilobe. Pregledi so bili usmerjeni predvsem v ugotavljanje ustreznosti in učinkovitosti zatiranja varoj, v ugotavljanje bolezenskih znakov varoze, hude gnilobe in drugih bolezni, v ugotavljanje ustreznosti oskrbe čebeljih družin s hrano ter v ocenjevanje obsega zalege in posledično moči čebeljih družin. Med poletnim zatiranjem varoj na celotnem ozemlju Slovenije veterinarji NVI VF nismo prejeli nobenega

poziva čebelarjev zaradi suma slabe učinkovitosti izbranega zdravila.

Nosestavost (*Nosema sp.*) in poapnela zalega (*Ascospheara apis*) sta se med letom z očitnimi značilnimi bolezenskimi znaki pojavljali le v posameznih čebelnjakih. Z laboratorijskimi preiskavami smo lani potrdili navzočnost petih najpogostejših povzročiteljev virusnih bolezni čebelje družine, vendar primera klinične oblike varoze nismo ugotovili. Bolezenske spremembe, značilne za boleznijo čebelje družine, smo ugotovili v skupaj 77 čebelnjakih (16,8 % od vseh pregledanih) oziroma pri 508 čebeljih družinah (6,5 % od vseh pregledanih).

Klinično obliko varoze, to je obliko, ki kaže značilne bolezenske znake in že škoduje čebelji družini, smo ugotovili skupaj 12 čebelnjakih, to je pri 2,6 % vseh pregledanih čebelnjakov, oziroma pri 247 čebeljih družinah, to je pri 3,1 % vseh pregledanih čebeljih družin. Na splošno smo v letu 2010 ugotavljali manjše število varoj v čebeljih družinah v primerjavi s prejšnjimi leti. V Grafikonu 1 je prikazan delež čebelnjakov in čebeljih družin z ugotovljeno klinično obliko varoze glede na vse pregledane čebelnjake oziroma čebelje družine (po enotah NVI VF).

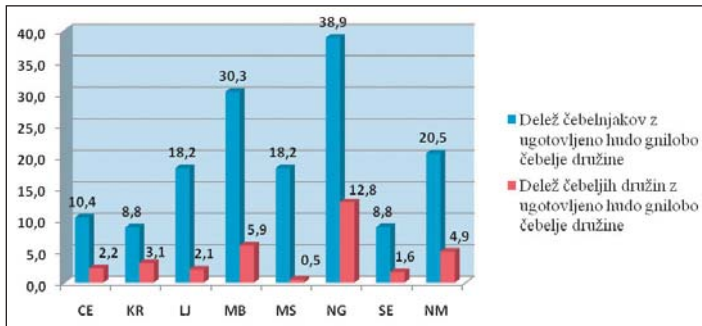
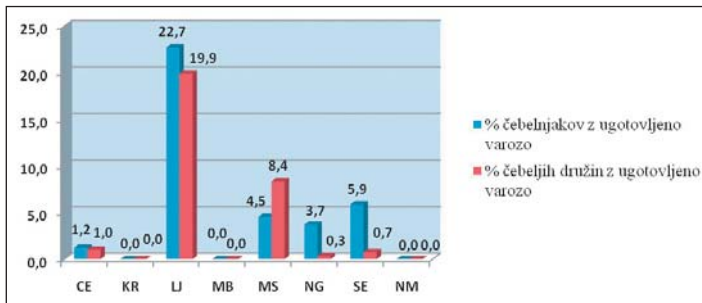
Poleg varoze smo ugotovili tudi druge bolezni čebel, med katerimi je bila najpogosteje potrjena huda gniloba čebelje zalege. Pri tem smo opazili, da čebelarji slabo poznajo osnovne znake bolezni, saj je bil le manjši delež izbruhov hude gnilobe ugotovljen na podlagi pozivov čebelarjev. V Grafikonu 2 je prikazan delež čebelnjakov in čebeljih družin z ugotovljeno hudo gnilobo čebelje družine glede na vse pregledane čebelnjake oziroma čebelje družine (po enotah NVI VF).

Ob kliničnih pregledih čebeljih družin smo hkrati ugotavljali tudi splošno stanje čebelje družine in oskrbo čebel s hrano. Zadosten obseg zalege in močne čebelje družine smo ugotovili v 296 čebelnjakih (64,5 % od vseh pregledanih), primerno oskrbo s hrano pa v skupaj 313 čebelnjakih (68,2 % od vseh pregledanih).

Ugotovitve specialistov za zdravstveno varstvo čebel po posameznih enotah NVI VF

Stanje čebeljih družin na območju enote NVI Nova Gorica je bilo pred zazimljenjem dobro. Na splošno smo v čebeljih družinah vse leto opazili

* Dr. Metka Pislak Očepek, dr.vet.med.; prof. dr. Vlasta Jenčič, dr.vet.med.; Alenka Jurič, dr.vet.med.; mag. Ivo Planinc, dr.vet.med.; mag. Lidija Matavž, dr.vet.med.; Suzana Skerbiš, dr.vet.med.; mag. Vida Lešnik, dr.vet.med.; Anita Vraničar Novak, dr.vet.med.; mag. Mira Jenko Rogelj, dr.vet.med.; Martina Škof, dr.vet.med.

Legenda: CE: enota NVI Celje, KR: enota NVI Kranj, LJ: enota NVI Ljubljana, MB: enota NVI Maribor - Ptuj, MS: enota NVI Murska Sobota, NG: enota NVI Nova Gorica, SE: enota Nova Gorica - Sežana, NM: enota NVI Novo mesto

manjše število varoj v primerjavi z letom 2009, večje število varoj pa je bilo ugotovljeno le v posameznih primerih. Jeseni nismo prejeli nobenega sporočila čebelarjev o odmiranju čebel ali slabšem delovanju sredstva za zatiranje varoj.

Na območju enote NVI Celje smo jeseni ob kliničnih pregledih opazili manjši obseg zaležene površine v primerjavi s prejšnjimi leti, saj je bila zalega zelo omejena kar pri 30 % pregledanih čebeljih družin. Spodbudno je, da se je delež čebeljih družin, pri katerih smo po zadnjem točenju medu varoje zatirali s sonaravnimi zdravili, s 7,98 % (leta 2009) lani povečal na 18,29 %. Delež čebeljih družin, za katere smo lani izdali zdravilo za zimsko zatiranje varoj, ostaja približno enak predlanskemu (22,27 %). Po informacijah čebelarjev s celjskega območja je bilo število varoj pri zimskem zatiranju manjše od dopustne meje, pozivov čebelarjev zaradi suma neželenih učinkov zdravljenja, zaradi bolezn ali slabega splošnega zdravstvenega stanja čebel pa v poznopoletnem in jesensko-zimskem obdobju nismo prejeli.

Zdravstveno stanje čebel na območju enote NVI Murska Sobota je bilo pred zazimitevjo dobro, tudi tam nismo prejeli nobenega poziva čebelarjev zaradi odmiranja čebel, suma bolezn ali zaradi povečane navzočnosti varoj.

Manjši obseg zaležene površine ob močnih čebeljih družinah smo jeseni opazili tudi na območju enote NVI Nova Gorica - Sežana oziroma v južnoprimorski regiji. Pozivov čebelarjev zaradi slabe učin-

kovitosti zdravila, suma bolezn ali zaradi odmiranja čebel nismo prejeli. Ob pregledih čebeljih družin smo na splošno ugotovili manj varoj kot prejšnja leta, ugotovili pa smo posamezne primere zelo povečanega števila naravnega odpada varoj ali odpadlih varoj med zdravljenjem.

Na območju enote NVI Maribor v letu 2010 nismo opazili odmiranja čebeljih družin niti nismo prejeli nobenega poziva zaradi suma bolezn ali slabega zdravstvenega stanja čebel. Dobro stanje čebeljih družin pripisujemo ugotovljenemu manjšemu številu varoj v družinah ter ne tako slabi čebelarski letini. Zato ob uspešnem zimskem zatiranju varoj pričakujemo dobro preživetje čebeljih družin.

Tudi na območju enote NVI Novo mesto lani nismo prejeli nobenega poziva čebelarjev zaradi slabe učinkovitosti zdravil ali slabega zdravstvenega stanja čebel.

Na splošno smo ugotavljali manjši naravni odpad varoj in odpad med zatiranjem varoj.

Na območju enote NVI Kranj je ocena stanja pregledanih čebelnjakov občutno boljša kot prejšnji dve leti. Tudi tam čebelarji niso poročali o slabem zdravstvenem stanju čebel, smo pa pri svojem delu ugotovili, da nas čebelarji, ki posumijo v bolezen čebelje družine, pogosto pokličejo prepozno.

Zdravstveno stanje čebel na območju enote NVI Ljubljana je bilo leta 2010 boljše kot v prejšnjih letih, prav tako kot na območjih drugih enot NVI pa nismo prejeli nobenega poziva čebelarjev zaradi odmiranja čebel, suma bolezn ali zaradi povečane navzočnosti varoj.

Sklep

Na podlagi vseh navedenih podatkov in ugotovitev lahko sklenemo, da je bilo zdravstveno stanje čebel v letu 2010 dobro, saj s kliničnimi pregledi pri kar 93,5 % čebeljih družin nismo ugotovili znakov bolezn. Število primerov varoze se je v primerjavi s prejšnjimi leti občutno zmanjšalo, število primerov hude gnilobe se zmanjšuje, nosestavost in poapnela zalega se pojavljata le občasno v manjšem številu čebelnjakov, virusne bolezn pa se niso pojavljale v klinični obliki. Dobro oskrbo s hrano ter močne družine smo ugotovili pri približno dveh tretjinah pregledanih čebelnjakov, to pa opozarja, da bi bilo treba več pozornosti nameniti izboljšanju tehnologije čebelarjenja. ■